

ԱԶԳԱՅԻՆ

Վերջապէս կարելի չեղաւ Պօլսոյ մէջ ձեռք բերել Պօլսոյ Ս. Պատրիարքին կողմանէ Սոյ խնդրոյն համար ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետին ուղղեալ գրոյն պատճենը, և ահա Ս. Էջմիածնէն դարձաւ ինկաւ մերձեռքը, որ է հետեւեալն և արժանի է խորին ուշադրութեան:

Վեհափառ և Աստուածարեալ Հայրապետ

Մինչդեռ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական վեհաժողովուրդէն ծագած վեց տարուան կնճառից խնդրոյն յաջողութեամբ լրանալուն, և ընդարձակ վիճակ մը խաղաղելուն, մասնաւորապէս Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութեան և ամբողջութեան սպառնացող վտանգին անհետեւն վրայ՝ Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցւոյ հարազատ որդիք կը բերիլ ինչ, և խառն ժամանակներու արդիւնքն եղող զաղարեալ յարաբերութեանց վերահաստատութեան սկզբնաւորութեան ժամը հասած կը նկատէին, և Ազգային վարչութիւնն յատենի անդ ընդհանուր ժողովոյ կը յայտարարէր թէ յարաբերութեանց խնդրոյն մէջ Ս. Էջմիածնի ամենայն Հայոց վեհափառ Կաթողիկոսին հետ պիտի բանակցուի և ըստ այնմ միտքան հաւանութեամբ պիտի կարգադրուի, յանձնակալ կը հասնի առ Պատրիարքն Կ. Պօլսոյ Զերդ վեհափառութեան մէկ հեռագիրը, որով եղած ընտրութենէն զգուշ կը գտնուէր: Պօլսոյ ընդհանուր ժողովն, իրեւ թէ իւր ձեռնհասութենէն վեր խնդրոց միջամուխ եղած լինէր, և ապագային համար զգուշութեան հրաւեր կը կարգար Ս. Հայոց աւանդութիւններէն չխտորելու:

Թէպէտ և Պատրիարքական հեռագիր մը անմիջապէս ատուովեց թէ խնդիրն բոլորութեամբ իւր նպատակին հաւառակ մեկնուած է Զեր վեհափառութեան, և մինչդեռ կը պատրաստուէր կանխաւ եղած որոշման համեմատ սոյն Կաթողիկոսութեան կնճառից խնդրոյն օրինաւորապէս լուծման և ապագային մէջ վերստին չկարենալ ծագելուն համար, սկսեց եղած կարգադրութեան բոլոր հանգամանքները ի միասին ամփոփեալ ընդարձակ տեղեկագիր մը ներկայացնել Վեհափառ, ահա՛ Ս. Էջմիածնի Արարատ ամսաթերթին Գեղտեմբեր ամսոյ թիւը կը հասնի, և այս խնդրոյն վրայ յատկապէս գրուած յօդուածի մը, նոյնպէս և առ նորընտիր Կաթողիկոսն Կիլիկիոյ ուղղեալ կոնդակին մէջ ոյնպիսի ակնարկութիւններ թէ՛ առ կեդրոնական վարչութիւն և թէ՛ առ Ազգ. ընդհանուր ժողովն կը պարունակէին, որոց դէմ անհնար է Ազգ. վարչութեանս լրտեսել, և կը փութայ նախ և առաջ բողոքել այն զրպարտութեանց դէմ որ կրցեր են մինչեւ առ Զեր հասնիլ, և յայտնել Զեր վեհափառութեան մեր սրտին ցաւերը, իրեւ որդի առ հայրն:

Այո՛, Վեհափառ Տէր, Ազգային վարչութիւնն պէտք կը համարի մերժել իւր բոլոր զօրութեամբը դաւ և խարդաւանանք բառերը, զորոնք ոչ ոք իրաւունք ունի զոր-

ծածել վարչութեան տնօրէնութեանցը և Երեսփոխանական ժողովոյ շարժմանցը համար: Բողոքել այնպիսի զրպարտութեանց դէմ, որոնց ցաւալի ազդեցութիւնը միայն կրցած է պատճառ ըլլալ այն ոգւոյն ու ձեւերուն որ առաջին անգամ մուտ կը գտնեն Համագգական Աթոռոյ դիւանական գրութեանց մէջ: այդ զրպարտութեանց դէմ կըսենք, Ազգային վարչութիւնն բաւական կը համարի ներկայացնել Վեհափառութեանը եղելութիւնն իւր բոլոր պարզութեան մէջ:

Վեց տարիէ ի վեր Կ. Պօլսոյ Կեդրոնական վարչութեան գայթ ի գայթ վիճակը, Սահմանադրութեան անժամանակ դադարումն, և Պատրիարքական խնդիրները հետ զհետ ծանրանալով ոչ երբեք պատեհութիւն և միջոց տուին Կիլիկիոյ ինչպէս նաեւ Աղթամարայ վիճակայնոց Կաթողիկոսական խնդիրն ըստ արժանւոյն նկատողութեան առնուլ, և որ ցաւալին է Կիլիկիոյ ինքննորոշիլ և անվաւեր Կաթողիկոսն Նիկողոս՝ կեդրոնական վարչութեան անկերպարան վիճակէն օգուտ քաղելով յաջողած էր երթալ ի Սիւս և անվաւեր ձեռնարկութիւններ ընելով՝ ժողովուրդն գայթակղեցնել, Ազգ. պառակտել և հազարաւոր հայ ընտանիք հոգեւորապէս ի կորուստ մատնել: Ահա՛ Ազգային վարչութիւնն այսպիսի վիճակի մը մէջ գըտաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական խնդիրն ու թեմը, երբ պաշտօնի կոչուեցաւ:

Երթալով ծանր կերպարանք առած և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութեան և ամբողջութեան սպառնացող այս ծանրակիւ խնդրոյն մէջ, Ազգային վարչութիւնն պարծանօք կը համարձակի ըսել թէ արժանի քաջութեամբ և նախանձախնդրութեամբ վարուեցաւ: Կիլիկիա ինքզինքը անկախ Աթոռ մը կը նկատէր մինչեւ հիմա և վտանգն այդ անկախութեան մէջ էր, հիմա Պօլսոյ կեդրոնական վարչութեան ենթարկեցաւ, Պօլսոյ՝ որ Էջմիածնայ թեմն է: Այս է ահա՛ այն առաջին և մեծ արդիւնքը՝ զոր ձեռք բերելու համար շատ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ, և վերջապէս յաջողեցաւ (վիճակային համագումար ժողովոյ) իր դատը յաղթող ընելու Օսմանեան բարեխնամ տէրութեան առջեւ, յաջողեցաւ վիճակային համագումար ժողովոյ տուած և Երեսփոխանական ժողովոյ 1868 Յուլիս 22 ին հաստատած վճիռը գործադրել տալ յանձին Նիկողայոսի, որ շատ ջանաց ընդվզել Կեդրոնական վարչութեանս իրաւասութենէն, անկախ ենթարկելով զինքն Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսական իշխանութենէն և նորա փոխանորդական պաշտօնէութենէն: Նիկողայոս եւ պիսկոպոս ոստիկանութեան միջոցաւ բերուեցաւ Սիսէն և աքսորեցաւ յԱրմաշ:

Անմիջապէս Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան համար նոր ընտրութեան ձեռնարկուելով՝ վարչութեան կողմանէ Գեր. Սիմէօն եպիսկոպոս և Ֆրէնկեան Յովհաննէս էֆէնտի տեսչ նշանակուեցան, և անցեալ Նոյեմբերի մէջ Կաթողիկոսական ընտրութիւնը թեմական ընդհանուր ժողովոյն միջոցաւ կատարուելով Տ. Տ. Մկրտիչ Սրբազան Արքեպիսկոպոսը Կիլիկիոյ վիճակին Կաթողիկոս ընտրուեցաւ, որ և կեդրոնական ընդհանուր ժո-

ղովէն ալ վաւերացաւ: Ինչպէս յայտնի կերեւի ընդհանուր ժողովոյ Լ. Գ. Նիստի ատեն նազրութենէն, միայն չորս Երեսփոխանք ընդդիմացան Սոյ Կաթողիկոսին ընտրութեան վաւերացմանը, առարկելով թէ նախ յարաբերութիւնք պէտք էին հաստատուիլ: Սակայն Ազգային վարչութիւնն մէկ կողմէն նկատելով որ յարաբերութեանց խնդիրը երկար բանակցութեանց պէտք ունի, և Կիլիկիոյ թեմականաց անհնար պիտի ըլլայ այլևս հանդուրժել իրենց Կաթողիկոսական խնդրոյն առ կախ մնալուն, յարաբերութեան մասին Սոյ նորընտիր Կաթողիկոսէն կանխաւ ընդունելութեան խոստմանգիր առնելով, նախ վաւերացումն առաջարկեց ընդհանուր ժողովին, որպէս զի Կիլիկիոյ յուզեալ և տատանեալ վիճակը հանդարտելէն ետքը, ընդհանուր յարաբերութեանց գործին ձեռնարկուի, և ժամանակ ու միջոց ըլլայ արդէն սկսուած այն գործին վրայ: Վեհափառութեան հեռաբանակցելու: Տարակոյս չկայ թէ Զեր վեհափառութիւնն ալ ընթերցելով նոյն նստի ատենագրութիւնը պիտի համոզուի թէ ո՛րչափ անհիմն է ընդդիմադիր մասին երկիւզը, ըստ որում թէ՛ Ազգ. վարչութեանս և թէ՛ Երեսփոխանական ժողովոյ համար յարաբերութիւնք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի կողմանէ ընդունուած կը համարուին, վասն զի այն օրը երբ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսն իր խոստմանգիրը դրժէ և սահմանելի յարաբերութիւնք չընդունի և կամ նոցա դէմ վարուի, անտարակոյս ամբաստանութեան տակ կ'ընայ և ի պահանջը հարկին մինչեւ անգամ կը դադրի իւր պաշտօնէն:

Զեմը յուսար թէ Զեր վեհափառութիւնը համոզուած ըլլայ որ Սոյ Կաթողիկոսին վաւերացումն Ազգ. ընդհանուր ժողովէն ըլլալով Սիսը բարձրացած համարուի, վասն զի Զեր վեհափառութիւնը գիտէ արդէն թէ ոչ միայն վաւերացումը, այլ և ընտրութիւնն անգամ ընդհանուր ժողովէն պիտի կատարուէր ըստ 1868 Յուլիս 22 ի որոշման վիճակային համագումար ժողովոյ և Ազգ. ընդհանուր ժողովոյ, բայց որովհետեւ ատեն անցնելով զանազան նորանոր դէպքեր խնդրոյն վիճակը կերպարանափոխի էին ըրած, վարչութիւնն իսկոյն կանխազգուշութեամբ պատշաճ դատեց սոյն որոշումն գործադրելէ յառաջ, անցեալ տարի միանգամ եւս ընդհանուր ժողովոյ ատենանք հանել, որ վեց եօթն նիստ շարունակ զառդէլէ և խնդրոյն ամեն կէտերը կատարեալ ուշադրութեամբ քննելէ ետեւ, որոշեց ընտրութիւնը գաւառին տալ և վաւերացումն կեդրոնին վերապահել և այն ալ ընդհանուր ժողովով: Ուստի անոնք որ Սոյ Կաթողիկոսը զատ գըլուս և Սոյ ժողովուրդը զատ մարմին չնկատելու երկիւղով, ընտրութիւնը ալ Սոյ վիճակայնոց ցրցուցած ընտրելեաց ցանկի մը վրայ՝ ընդհանուր ժողովով ընել կուզէին, վաւերացումն ալ նոյն ապահովութիւնը ձեռք բերած համարեցին, վասն զի ընդհանուր ժողովով ըլլալիք ամեն տնօրէնութիւն միշտ ժողովուրդեան և ընդհանուր Ազգին համար ապահովութեան միջոցները բնականաբար իր հետն ունի և որ և է երկիւղի կամ կասկածի տեղի չմնար: Ապագային մէջ ալ սոյն խնդիրն իր վտանգաւոր դիրքը կորուսած է, վաւերացումն ընդհա-

նուր ժողովոյ վերապահուած լինելով, որ ըսել է ընդհանուր թուրքիական Հայոց գիտութեամբը և ժողովրդեան աշացն առջեւ տնօրինելիք խնդիր մ'է՛, այն ժողովրդեան որ տէր է Աթուոց և պահապան անոնց իրաւասութեան:

Չեմք յուսար նաեւ թէ Ձեր վեհափառութիւնն համարիտ գտնուի այն կարծեաց թէ՛ թոյլ տալու էր ստեցւոց որ ինքնազուլ ընտրէին իրենց կաթողիկոսն և վաւերացնել տային. այս ըսողները չեմք գիտեր թէ ինչ միջոց ունէին իրենց ձեռքը՝ ապագային մէջ վտանգի տակ չձգելու Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութիւնն ու ամբողջութիւնը, մինչդեռ Նիկողայոս և իր կուսակիցներն ալ մի և նոյն միջոցով կը ջանային ճողորմել կեդրոնական վարչութեան իրաւասութիւններէն:

Այլ Ձեր վեհափառութիւնը կը գանգատի թէ ինչո՞ւ 'ի Ս. Էջմիածին ձեռնադրեալ եպիսկոպոս մը Սոյ կաթողիկոս կընտրուի: Այս մասին 'ի բաց առեալ ամենայն պատճառաբանութիւնք, անշուշտ Ձեր վեհափառութեան ուշադրութեան վրայած են նաեւ՝ վիճակային Համագումար ժողովոյ Սոյ և Աղթամարայ համար պատրաստած կաթողիկոսական ընտրելեաց ցանկերը, յորս անխտիր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եպիսկոպոսներ և վարդապետք ընտրելի ներկայացուեալ էին, ինչպէս Ս. Էջմիածին ձեռնադրեալ Արիստակէս եպիսկոպոսը Սոյ Աթուոյն համար և Թօփուղեան Յակոբ եպիսկոպոսը Աղթամարայ Աթուոյն համար, և Ձեր վեհափառութիւնը մինչդեռ 'ի Պօլիս, ո՛չ միայն ասոնց վրայ դիտողութիւն մը չըրաւ, այլ նաեւ յետ ընդունելոյ պաշտօնազօն սոյն երկու Աթուոց ընդ մայր Աթուոց յարաբերութեանց ծրագիրը, որ եկեղեցական Յանձնաժողովով մը պատրաստուած էր, և որուն մէջ յայտնի գրուած էր թէ Սոյ Աթուոյն վրայ Աջապահեանց գերդաստանին ունեցած ժառանգական իրաւունքը ազգովին ջնջուած և արձանագրուած էր, երբեք չմերժեց այս սկզբունքը:

Արդ՝ յայտնի կ'երեւի ներկայ բացատրութիւններէն, որ Ազգ. վարչութիւնս, ինչպէս նաեւ Կ. Պօլսոյ Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը, ո՛չ թէ մեղանշած է Ս. Էջմիածինի մայր Աթուոյ իրաւանցը գէ՛մ, ընդհակառակը անոր գերազանցութիւնը պահպանելով՝ Հայաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ միութեան և ամբողջութեան սպառնացող վտանգին առջեւ առած և Սոյ անկախութիւնը սպառնացող գիրքը օրինաւոր սահմանի տակ մտնելով ապագային իսկ ապահովելու յաջողած է: Մեր նախորդ պաշտօնակիցները Սոյ և Աղթամարայ վիճակները Ձեր վեհափառութեան իրեւ ընդհանրական կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցել տալով, մեծ քայլախօս մ'առնել տուած էին եկեղեցւոյ միութեան սպառնացին. Կիլիկիոյ թեմականք զայն առաւել պարզեցին 'ի Ս. Էջմիածին ձեռնադրեալ եպիսկոպոս մը անխտիրութեամբ իրենց թեմին կաթողիկոս ընտրելով, զոր նուիրագործեց Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը այդ ընտրութիւնը վաւերացնելով, որ Հայաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ և Առաքելական եկեղեցւոյ ամբողջութեանը յուստենական վիպութիւնն է:

Արդ՝ որովհետեւ Ազգ. վարչութիւնս ապահով է թէ Ձեր վեհափառութիւնը ներկայ յայտադիր կարողալէ, և ընդհանուր ժողովոյ ատենագրութիւններն ալ ուշադրութեան առնելու բարեհաճելէ ետքը, բացայայտ պիտի տեսնէ թէ ինչ է այն սղւոյն շարժումին որ քանի տարիէ 'ի վեր փորձայն առիթ մը չկրնայնէր Կեդրոնական վարչութիւնն անդադար դադարտելու, իւր բոլոր ազգօգուտ մտածութիւնները չարա-

չար մեկնելով և որ Գաթնէն քառմանքն է նոյն իսկ Ձեր վեհափառութիւնը խաբելու յանդէսնելով. . . աւելորդ կը համարուի այլ եւս երկարել այս մասին վրայ:

Գալով յարաբերութեանց խնդրոյն, Ազգ. վարչութիւնս մեծ ցաւք կը խոստովանի թէ իր կալմութեան առաջին օրէն պարտաւոր էր սոյն խնդրոյն միջամտել, բայց չկրցաւ, և սխառնառն ալ յայտնի է արդէն: 1866 է աստիկ Ազգ. վարչութեան խանգարեալ վիճակէն պատճառեալ այնչափ ազգային գործեր և խնդիրներ կային դիզեալ, և մանաւնդ Նիկողայոսի ապստամբ և ազգակործան խորհրդոց և ջանից գէ՛մն առնելու այնչափ դժուար էր, որ առանց զայն կարգադրելու մեծամեծ արգելքներ կային յարաբերութեանց խնդրոյն ձեռնարկութեանը, միւս կողմանէ մեծ յոյս ունէր որ Ձեր վեհափառութիւնը՝ ըստ առաջարկութեան Ազգ. Երեսփոխանական ժողովոյ որ ի 1867 Փետրվար, և ըստ հանդիսաւոր խոստման և ուխտի Ձեր վեհափառութեան ի Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ ի Բէրա, ձեռնարկած է արդէն Մայր Աթուոց Հայրապետական անկախութեան և կաթողիկոսական իրաւասութեան վերահաստատութեան գործին, այն է՝ ջնջելու Պալատիկիա անուն կարգադրութեան այն մասերը, որոնք կաթողիկոսի ընդհանրական պաշտօնին կը վերաբերին, և գլխովին հակառակ են մեր սուրբ և ուղղափառ եկեղեցւոյ կանոնաց և աւանդութեանց: Ուստի կսպասէր Ձեր վեհափառութեան ստանալ այս մասին յաջող և բերկրաւոր լուր:

Ահա այժմ ուրախութեամբ կը տեսնեմք որ մեր յոյսն ի դերեւ չէ ելած, զի Ձեր վեհափառութիւնը Սոյ կաթողիկոսական խնդրոյն առիթ կը բանայ սոյն յարաբերութեանց խնդիրը, և իւր հեռագրին մէջ կը ծանուցանէ թէ իւր նախագահութեամբը գումարեալ եկեղեցական ժողովոյ մը մէջ պէտք է որոշուին: Ազգ. վարչութիւնս ալ պատեհ առիթը հաճած կը համարի սկիզբն ընել բանակցութեան, հետեւապէս կը խնդրէ որ Ձեր վեհափառութիւնը բարեհաճի ծանուցանել թէ ո՞ր և ի՞նչ եղանակաւ այդ ժողովը պիտի գումարուի, և յարաբերութեանց խնդրէն զատ այս առիթը եկեղեցական ուրիշ ի՞նչ կարեւոր խնդիրներ պիտի ներկայանան:

Առանց կարեւորութիւն տալու մասնաւորաց այս խնդրոյս վրայ այտայտած գաղափարներուն, անտարակոյս եւր որ Ձեր վեհափառութիւնը պիտի ընդունի Ազգ. վարչութեան համայն անդամաց անկեղծ ընդացմանց և հաւատարիմ որդեգրութեան հաւատարմք, որը խնդրոյն բնական վիճակը Ձեր վեհափառութեան հայրախնամ նկատողութեանը ներկայացնելով, անտարակոյս են որ սրբազնագոյն Հայրապետք ալ պիտի համոզուի թէ այն երեւակայեալ բոլոր վտանգները պիտի ցնդին յարաբերութեանց խնդրոյն լուծմամբը, որովհարգադրութեան մեծ գործն ի գլուխ հանելու փառք և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հարազատ որդւոց անկեղծութիւնքը ու իղծը սլակելու պարծանքը Ձեր վեհափառութեան ստահուած է:

10 Մարտ 1872
ի Պատրիարքարանի Հայոց
Կ. Պօլիս
Մնամք Ձեր վեհափառութեան
ամենախոնարհ ծառայք
Պ. Կ.
Մ. Վարդապետ վարդապետ. Ս. Գլխաց Գլխաց
ի Գիմաց Գաղ. ժողովոյ
ԱՏՆՆԱԳՊԻՐ ԱՏՆՆԱՊԵՏ
Տէքթա Ս. Բեռնէ
Ս. Աղբ

Սոյ կաթողիկոսին կողմանէ այս շարժու երկար հեռագիր մ'եկաւ Պատրիարքարան: Սոյ կաթողիկոսը դարձեալ մեծ գեղոհութիւն կայտնէ իրեն դէմ եղած հակակրութեան ցոյցերուն և հալածանայ համար, և հետեւաբար իւր վաւերացման կայսերական հրովարտակին ժամ յառաջ շրկուիլը կպահանջէ: Ի վերջոյ կայտնէ թէ Միւսուրի օրհնութեան համար պատրաստութիւն կը տեսնէ:

Յիշեալ հրովարտակն դեռ մինչեւ այս առաւօտ Պատրիարքարան եկած չէ:

— Այս շարժու Ս. Պատրիարք Հօր կողմանէ հեռագիր մը դացեր է Երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքին: Կլեմք, թէ կառավարիկութիւն տալ լատինաց Պատարագ մատուցանել Ս. Յակոբայ տաճարին մէջ, զոր Երուսաղիմայ Ս. Պատրիարքը արգիլեց ամեն ճիգ ու ջանք թափելով:

— Երեսփոխանական Ընդհանուր ժողովն երէկ մեծագոյն մասամբ նիստ ընելով՝ նորընտիր երեսփոխանաց վաւերացմանէն յետոյ, Գաղաքական ժողովոյ հրաժարականն ընդունեց և շնորհակալութեան քուէ տուաւ. սակայն նոր ժողովոյ ընտրութեան գործը առաջիկայ ուրբաթ աւուր նստին մնայ՝ այլեւայլ նորանոր առաջարկութեանց պատճառաւ ժամապաճառութիւն լինելով:

— Կրօնական ժողովը, Գաղաքական ժողովոյ դիտողութեանց վրայ, այս շարժու ողոյշոյ որ խորհրդի առաջնորդական պաշտօնը դարձեալ Պետրոս վարդապետի վրայ մնայ, և Սրբադք քննութեան համար խորհրդը գտնուող բաւուցի Սարգիս վարդապետը չերժայ այլ ուրիշ մը:

Ստորիս վարդապետի խորհրդի մէջ մնալն պէտք է, Պետրոս վարդապետն Միւսիթի մը հետ դատուելու համար Տիգրանակերտ գաղտն լինելով:

Կլեմք, թէ Տիգրանակերտի կուսակալը հրաման ըրած է Պետրոս վարդապետին, որ այս ինչ տունէն դուրս չենէ, որ է տեսակ մը բանտարկութիւն: Աղգային Պատրիարքարանը հարկաւ տեղեկութիւն առած է այս ծանր դէպքին վրայ. Առաջնորդ մը եկեղեցական մը բանտարկուած է, որ կարծեմք, կայսերական բարեխնամ կառավարութեան կողմանէ մեր ազգային Պատրիարքարանի շնորհուած վաղեմի արտօնութեանց հակառակ է, և եկեղեցական մի եթէ յանցաւոր գտնուի՝ պէտք է որ Պատրիարքարանը որոշէ անոր պատիժը:

— Քանի մը շարժաթ յառաջ ծանուցինք, թէ Կրօնական ժողովոյ անդամաց ոմանք պիտի առաջարկեն Կրօնական ժողովոյ որ Առաջնորդաց քով մէկ մէկ աշխարհական օգնական գտնուի: Այս շարժու եղեր է այս առաջարկութիւնը, և Ս. Պատրիարքը յայտնէր է թէ Գաղաքական ժողովն ալ արդէն ընդունած լինելով այս սկզբունքը՝ եկեղեցականաց վերաբերեալ ուրիշ բարեկարգութեանց ծրագրի մը հետ Երեսփոխանական ժողովոյ քննութեան և վաւերացման պիտի ներկայանայ:

— Սրբադքի Յովհաննէս անուն քահանայն՝ որ հիւանդանոց բանտարկեալ էր անվայել շարժմանց պատճառաւ, այս

չարթու կրօնական ժողովոյ կողմանէ վերաքննութեան ենթարկուելէն յետոյ՝ մայրաքաղաքէս ճամբուեցաւ Անտարտ, որպէս զի հոն կենայ և ապաշխարէ:

Ուրիշ քահանայ մ'ալ, Տրապիզոնցի Տ. Կարապետ Տալպաշեան, որ ապօրինաւոր պատկի մը պատճառաւ բաւական ժամանակէ հետէ մայրաքաղաքըս կ'իջարկուէր՝ ազգային Հիւանդանոցի մէջ բանտարկուելէ յետոյ, - հրաման ընդունած է դառնալ Կիւմիւշխանէ և տեղւոյն Ս. Նշան վանուց մէջ կենալ: Այս քահանայն այս տառապանոց չէր ենթարկուեր, եթէ չծածկէր իրեն հրամայողը:

— Այս շարթու լուր տարածուեցաւ թէ Գուգափուի գրօն Գասպար անուն քահանայն երուսաղէմ գացած և հոն քահանայադործութիւն ալ բրած է, մինչեւ Պատրիարքարանի մէկ պաշտօնական ծանուցման նայելով՝ պաղտութեան ծանր յանցանք կ'իւրոս աքսորուած ըլլալու էր:

Հետաքրքրութեամբ իմացանք, թէ արդարեւ Գասպար երուսաղէմ գացած է, բայց յետոյ կ'իւրոս զրկուեր է: Կը մնայ գիտնալ թէ ինչպէս երուսաղէմ գացեր է: Հաւատարիմ տեղէ մը պատմուեցաւ մեզ, թէ Գասպար՝ քահանայի զատէն քննուելէն յետոյ անմիջապէս երուսաղէմ զրկուեր է միայն քահանայից մէկ գրութեամբ որ առ գերապետի Սիմէոն եպիսկոպոս ուղղուէր են: Բայց յետոյ երբ Հասարակութեան մէջ Գասպարի շարագործութեան լուրը տարածուեր և այլ և այլ դիտողութիւնք ըսկըսեր են ըլլալ, Պատրիարքարանը վտարածքեր է որոշել որ կ'իւրոս աքսորուի և հեռագրով ծանուցեր է որում անկէ սակայն Գասպար արդէն ինքզինքը երուսաղէմ նետած է եղեր:

Ինչ և իցէ, Գասպար այժմ Կիւրոս կ'ըստուի: Բայց առանց Պատրիարքարանի գրոյն երուսաղէմ զրկուեր է, և Պատրիարքարանն ալ յետոյ կ'ամ զայս գիտնալով և կ'ամ չգիտնալով ի պաշտօնէ կ'ծանուցանէ թէ Կիւրոս զրկուեցաւ:

Լրագիրք սոստ կ'իստին կըսէ մեր Ս. Պատրիարքը եկեղեցւոյ բեմերուն վրայէն . . .

— Կըսեմք, թէ բարձրագոյն մեծ Եպարքոսը մեր Պատրիարքարանի կողմանէ մատուցեալ գաւառական հարստահարութեան տեղեկագիրը կուսակալաց ուղղելով՝ հրամայեր է որ պէտք եղած միջոցներն ձեռք առնուին նշանակեալ անտեղութեանց առաջին առնուց համար եթէ ստոյգ են:

— Ազգային երեւելի գրագէտներէն մեծապատիւ Միսակեան որ բազմաթիւ տարիներէ հետէ փարիզի մէջ ժամանակ կ'անցունէր, այս շարթու մայրաքաղաքս եկաւ:

— Վաղը՝ Ղալաթիոյ Ամենափրկեան վարժարանին մէջ, ժամը 4 էն մինչեւ 6 ճէրահեան մեծ Գրիգոր Էֆէնտի պիտի դասախօսէ Առողջարանութեան կարեւորութեան, նորա պակասութենէն ծնունդ առնող չարեաց և այս պակասը լեցունելու միջոցներուն վրայ:

— Արմաշի վանուց գերապետի Արաքայրն այս օրերս սարկաւագ ձեռնադրեր է վանական վարժարանին ուսանողաց եօթը:

— Նիկիոյից ազգայնաց կողմանէ

հանրագիր մը զրկուեր է Պատրիարքարան, որով կ'պահանջեն որ Արմաշի վանոց արքայապետութեան պաշտօնը Նիկիոյից առաջնորդակոն պաշտաման հետ միանայ ինչպէս էր յառաջագոյն:

Կըսուի, թէ յիշեալ վիճակին երեսփոխանական ժողովն ալ այս միացումն կ'պահանջէ:

Ըստ մեզ, ոչ ժողով և ոչ ժողովուրդ իրաւունք չունին այս պահանջումն ընելու: Վանահայրութեան և Առաջնորդութեան պաշտամանը բաժանման որոշումն կեղծորոնական վարչութեան կողմանէ եղած է, նկատողութեան առնելով այս բաժանման օգուտները: Եւ արդարեւ վանքն այն ատենէն հետէ կարելի եղածին չափ առաւել յառաջիմած է, և ակն ունիմք թէ այսուհետեւ եւս քան զեւս արդիւնաւոր պիտի լինի ի շնորհս անդու ջանից վանական տեսչութեան:

— Շնորհակալութեամբ կ'նշանակեմք, թէ Մալաթիոյ մեր ազգայիններէն Արսլանեան մեծ Գէորգ աղա լրագրէս տարեկան բաժին մը նուիրեց յիշեալ քաղաքին մայր վարժարանին:

Սոսկեց յառաջ բազմաթիւ կարեւոր գրքեր ալ ընծայեր է իւր հայրենի վարժարանին և դասատուի մը վարձուց համար բաւական նպաստեր է:

Ուսումնասիրական այսպիսի գործոց վրայ տեղեկութիւն տալով, կ'ցանկամք որ ամեն ձեռնհաս ազգայինք օրինակ առնուին:

— Ամասիոյ խնդիրը վերջացած չէ: Եղեսեանի պէս Առաջնորդ մի գործէ դադրած է, և Մարգուանու վանքին մէջ իրբեւ ի դիպահով կ'սպասէ ըլլալիք քննութեան ըստ որոշման Պատրիարքարանի: Մեք ալ ուղղելով սպասել քննութեան արդեանց, չհրատարակեցինք երկու շարաթ յառաջ խնդրոյն վերաբերեալ գրութեանց պատճեններ, որ մեզ ուղղուած էին: սակայն ի վերջոյ իմանալով որ քննութիւնը դեռ սկսած չէ, և քննիչք թէեւ Մարգուան հասած են բայց տակաւին Եղեսեանի հակառակորդաց ըով կ'իջարկուին, - արժան համարեցանք հրատարակել այս անգամ մեր ձեռքն հասած երեք կտոր գրութեանց պատճեններուն մին, որ Եղեսեան չօր կողմանէ առ Ս. Պատրիարքն ուղղուած է, և արժանի է ուշադրութեան:

Ահաւասիկ.

Ամեն Ս. Հայրիկ.

Անձնօր ամբաստանեալի մը դատը մըտիկ չըրած լիբր, յանդուգն, ստախոս, բռնաւոր և բնական հարստահարիչ ամբաստանողաց ձեռքը սուր տալ. և հետեւաբար զանոնք փառօք պակսել, ամէն դատաւորաց զործը չէ:

Այս անգամ այս արգասիքը վայելեց անձնօրաց Եղեսեանը, որոց գրութիւնները աչքէ անցունելու պատճենութիւն չըրտնալով դատախազներու յանդուգն ստութեան ունեցիկը եղաւ Եղեսեանի դատաւորը ըստ առածին, թէ՛ Աչք սխալէն ի մտաց այլուր աղաւորելոյ:

Ուստի յունվար 8ի հեռագրոյդ նկատմամբ օր քան զօր կը սաստկանար սրտիւ խռովութիւնը մինչև այն կէտիս, յորում քննիչ նկատմամբ ստացայ անգործացուցիչ օրհնեալ հեռագիրք. օրհնեալ կըսեմ, քանզի սա անուշտ պիտի խորտակէ յունվար 8ի անիծեալ հեռագիրքը:

Այսու ամենայնիւ այժմէն իսկ ասեմ, որ իմ վրաս եղած զանապաղութիւններուն կամ բնագիրքեր և կամ Զեղնէ վաւերացած անոնց

պատճենները իր հետը ամբողջ չունեցող քննիչը չեմ կրնար ընդունել:

14. փետրվար 1872.

Փ. Ե. Ե. Դ.

Ի. Ս. Վանս:

Իսկ միւս երկուքը զանց կ'ընենք, իմաստները միայն ծանուցանելով: - Մէկը՝ տեղւոյն ազգայնաց կողմանէ Մարգուանու կառավարութեան ուղղեալ 380 ստորագրութեամբ մարտ 27 թուով հանրագիր մ'է, որով Առաջնորդին քաղաքական կրօնական ու վանական գործոց և ձեռնարկութեանց համար իւրեանց գործունակութիւնը յայտնելէն յետոյ՝ կ'ըզոքեն այն քանի մը անձանց դէմ, որ յանուն համօրէն ժողովրդեան կամբաստանեն զԱռաջնորդն մինչեւ ժողովուրդն երբեք տեղեկութիւն չունի, և այսպէս յառաջագիմական ձեռնարկութեանց խափանարար կ'լինին: - Իսկ միւսը՝ Մարգուանու կառավարական ժողովոյն կողմանէ մարտ 28 թուով Ամասիոյ կառավարութեան ուղղեալ տեղեկագիր մ'է, որով կ'ծանուցուի թէ միայն քանի մ'անձինք են որ ժողովուրդը կը գրգռեն և կ'սուսեն: Թէ՛ հանրագրեր կ'կեղծեն յանուն ընդհանրութեան, և թէ՛ այս անձանց պարագլուխք լինելով Ղաղանձեան Գրիգոր և Գիւրգիսեան Յակոբ (ասոնց առաջնոյն համար ասկէց յառաջ հրամանագիր գացեր է Մարգուան որ ազգային ու կառավարական գործոց չմիջամտէ), անհրաժեշտ պէտք է սոցա պատժուին:

Այս ամենէն առաւել նշանակութեան արժանի է՝ Գեր. Եղեսեանի վերջիշեալ գիրը: Կ'պահանջէ որ իրեն համար եղած գանդատագրոց կ'ամ բնագիրք և կ'ամ վաւերացեալ պատճենք քննութեան առնեն գտնուին, որպէս զի՝ ինչպէս իրաւունք է, գիտնայ իւր ամբաստանողաց՝ ո՛վ, և ամբաստանութեանց ինչ լինելն, և ըստ այնմ պատասխանէ: Այս իրաւանց կ'պաշտպանեմք, և ոչ Եղեսեանի, որովհետեւ Եղեսեան պաշտպանութեան պէտք չունի: Եղեսեան բերան ունի, Եղեսեան կարող է իւր իրաւանց և պատուոյն պաշտպանել, և չձգէր իւր ամբաստանողաց օձիքն, մինչև չապացուցանեն իրենց ամբաստանութիւնները: Հետեւաբար՝ Պատրիարքարանն ըստ որում խնդիրն քննութեան ենթարկել որոշած է, պարտաւոր է ամենայն օրինաւորութեամբ կատարել տալ ինչպէս կ'պահանջէ Առաջնորդն: Զայս կ'պահանջենք մեք ալ իրբեւ խմբագիր և իրբեւ երեսփոխան Ամասիոյ և Մարգուանու վիճակին, որպէս զի արդարութիւնն երեւան ելնէ, և ժողովրդեան օգտին դէմ գործողն ո՛վ որ ալ ըլլայ թէ՛ Առաջնորդ թէ՛ ժողովուրդ, անաչառաբար պատժուի և հեռանայ ժողովրդային գործերէ:

. . . Խմբագիր.

Յանչափս շնորհակալ կ'ընենք զիս, եթէ բարեհաճիք հրատարակել հետեւեալ երկտող գիրն:

Արդէն գիտեմք, թէ մայրաքաղաքիս Զեմպէրլի-թաւ ըստած տեղը այլ և այլ գաւառացիներէ կ'ազմուած Ուսումնասիրաց անուն ընկերութիւն մի կայ, և նպատակն է՝ նպաստել գաւառական աղքատիկ ուսանողաց: Այս շարթու, այս ընկերութեան խորհրդարանին մէջ մե-

ծարոյ Ս. Իւթիւթմազեան կիւմիւշխա-
նէցի ազգասէր երիտասարդն բարեհա-
ճեցաւ ատենաբանութիւն մ'ընել ի ներ-
կայութեան բազմաթիւ ունկնդրաց,
խիստ ազդու կերպիւ բացատրելով դաս-
տիարակութեան սիրոյ և միութեան
բազմադիմի օգուտները: որոյ համար
մեծ գոհունակութիւն և շնորհակալու-
թիւն յայտնեցին ներկայ գտնուողները:
Ես հրապարակաւ ալ իմ շնորհակա-
լիքս մատուցանելով մեծադիւղ իւթիւթ-
մազեանի, կ'ընդգրկեմ որ բարեհաճի այս-
պէս մերթ ընդ մերթ ատենախօսել կա-
րելորդ նիւթոյ վրայ, որուն մեծապէս
պէտք ունիմք մանաւանդ գաւառա-
ցիքս:

Իւթիւթմազեան մեր նշանաւոր երի-
տասարդաց մէկն է: Այլ և այլ գաւառ-
ներ ուղեւորած, մեր գաւառացիները
քաջալերած, անոնց նիւթական ու բա-
րոյական վիճակաց վրայ տեղեկութիւն-
ներ հաւաքած, և ձեռնհաս անձանց
ուշադրութիւնը հրաւիրած է գաւառաց
վրայ: Բերկութեամբ կլսեմ, թէ դի-
տաւորութիւն ունի, երկրորդ և երկար
ուղեւորութիւն մ'ընել և իւր հաւաքած
ծոյն կատարելադործել: Քաջալերել ար-
ժան է այսպիսի երիտասարդները, բայց,
ամսոս, որ մեր ազգին մէջ փոխանակ
քաջալերութեան՝ վճատութիւն, և փո-
խանակ ձեռնտուութեան՝ նախատինք
կրտուի շատ անգամ այսպիսեաց: Գո-
նէ դուք և ձեր մեծապատիւ պաշտօ-
նակիցք քաջալեր կարգացէք այսպիս-
եաց, և ի հարկին կարելի եղած օգ-
նութիւնները մատուցէք:

3 Մայիս 1872 Յ. Պօլիս:

Մ. Յ. Թէ-Լէ-Էն:

Արդարեւ քաջալերութեան մեծա-
մեծ օգուտները գեռ անձանցով են մեր
ազգայնոց բազմաց համար: Մեծամեծ
գործոց համար փորձիկ գովեստ մը տալ
կրժեկամակին, իսկ շատ մեծ հաճու-
թեամբ երկար և կծու սրբասաներ կը
կարդան ամենավորք պակասութեանց
համար: Նամակագրին հետ կ'միանամք
յայտնել թէ արդարեւ Պ. Իւթիւթմազ-
եան մեր ազգին բանիւրուն և փոյթե-
ռանդն երիտասարդաց մէկն է, և իւր
պտըտած տեղերը մեր ազգայնոց յա-
ռաջագիւմութեան յորդոր ու խրախոյս
կարգացած և այլ և այլ միջոցներով օգ-
տակար եղած է:

... խմբագիր

Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական
սկզբունքները որ Ազգին համար անփոփո-
խելի ճանչցուած են, և քանի որ Ազգն ալ
իր ներկայ և ապագայ վիճակը բարեօրո-
թեան մէջ դնելու իր բոլոր յոյսը անոր
նուիրած է, ո՞ր սիրտ արդեօք անտարբեր
կենալով, առջի հիմնական սկզբունքներուն
դէմ տեղի տուած ամեն մէկ անկարգու-
թիւնները նկատողութեան չառնէր, և Հա-
տարակութեան Ռաբբանին մէջ իր անձխտելի
իրաւունքը պաշտպանելու մասին դժկամա-
կութիւն կը ցուցնէ:

Սամաթիոյ թաղը, որ Հայուն համար մե-
ծանուն թաղերէն մինն է, փոխանակ բա-
րեկարգ վիճակ մ'ունենալու, մէկ քանինե-
րու ձեռքը կոյր դիւրայն այնպիսի վիճակի
մէջ կը գահավիժի, որ ապագային հա-
մար կարի ծանր յուղմանց և երկարատևութեան
թեանց բաղնիքի վտանգներ նիւթելու և

արտադրելու պատճառ պիտի ըլլայ: -- Խա-
մանադրութեան ամեն մէկ կէտերուն և ըս-
կըցունքներուն լաւ հմուտ և տեղեակ եղող
Մենքու մը կուղենք խմանալ, թէ Սամա-
թիոյ թաղը, երբ օրինաւոր թաղ խորհրդէ
մը զուրկ, և այլ և այլ դարձուածոց ան-
տեղեակ, և միանգամայն միմեկ հինգ ան-
ձանց անկախ տնօրինութեամբ ըստ հաճո-
յից այս կամ այն գործոց ձեռնամուխ, այս
օրինակ թափուր վիճակ մ'ունի, կարող է
միթէ հակառակ այս սկզբունքներով ապահո-
վութեան բոլոր ժողովուրդը հրաւիրել, և
ի նպատակ իւր առաջարկեալ գործոց Հասա-
րակութեան դիմել: -- Մենք թաղեցիքս ինչ-
պէս որ Տ. Արխատակէս քահանային վզէն
պարկ մ'անցնելով, դրամահաւքի համար
աստին անդին խրկուելու, եղած որոշմանը
դէմ կենալուն պէս, եկեղեցւոյ շինու-
թեան ալ արդեւ կըլլանք, ո՛չ, այդ ամե-
նուն ալ բաղձանքն է, սակայն քանի որ
խնդիրը զանազան գաղտնիքներու արտաքոյ
կարգի պատրուակ մը եղած է, և մինչեւ
հիմայ ալ օրինաւոր թաղ խորհրդոյ ընտ-
րութիւն մը չկայ, պէտք է որ նախ և ա-
ռաջ Սահմանադրութեան սկզբունք համե-
մատ, օրինաւոր թաղ խորհրդոյ ընտրու-
թիւնը վերահաստատուի, որով թաղին ներ-
քին և արտաքին բարեկարգութիւնները
կրնայ միմիայն երաշխաւորիլ:

Մեծ յուսով ենք, որ Ամեն. Սրբազան
Պատրիարք Հայրը ի հանդարտութիւն թա-
ղին՝ պիտի փութայ պէտք եղած հրահանգն
ժամ յառաջուգարկելու, և բաժնուած սրբ-
տեղը իրարու հետ միաւորելու, որ շատե-
րուն հակառակութեանը տեղի տուած են:
Հաճեցէք, Տէր, մեր այս գրութիւնը
Ձեր պատուական թերթին մէջ դնտեղելու,
որով մեամք Ձեզ եւայն:

1872 Մայիս 3 Սամաթիոյ բնակիչքս
Ի Ստամբուլ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Մեծ Եպարքոսի խորհրդական ան-
ուանեցաւ Սաֆիլէթ փաշա՝ փոխանակ
Ահմէտ վէֆիդէ Էֆէնտիի, որուն յանձ-
նուեցաւ հասարակաց կրթութեան պաշ-
տօնէութիւնը:

Հասարակաց կրթութեան նախորդ
պաշտօնեայ Տէրվիշ փաշա բարեկարգու-
թեանց մասնաժողովին (Խալահաթ գօմի-
սիոնը) անդամ կարգեցաւ:

— Օգոստոսիառ Սուլթանը չորեք-
շաբթի օրը հանդիսաւոր կերպիւ Բ. Դու-
ռը երթալով՝ բարեհաճեցաւ լսել կա-
ռավարութեան գործոց միամեայ տեղե-
կագիրն և պատգամախօսել:

— Տաճկաց մարգարէին փայտեայ կօ-
շիկը կիւրակէ օրը մայրաքաղաքս հասած
լինելով՝ երկուշաբթի օրը կրօնական և
քաղաքական մեծ հանգիսիւ կրօնական
հնութեանց թանգարանին մէջ ամիս-
փեցաւ:

— Բարձրապատիւ մեծ Եպարքոսն
երեքշաբթի օրը փառաւոր կոչուեք մը
տուաւ ի պատիւ այն խալաքի զօրա-
պետին, որ Նորին բարձրութեան և
բարձրապատիւ Եռուստֆ իզգէտտին է-
ֆէնտիին պատուանշան բերաւ իտալիոյ
թագաւորին կողմանէ: Ներկայ էին բարձ-
րաստիճան պաշտօնատարաց և զեւսպա-
նաց ոմանք:

— Աւստրիոյ կայսեր եղբայրն՝ որ Ա-
թէնք պիտի երթար, երեքշաբթի օրը
ուղղակի վիէննա ուղեւորեցաւ մայրա-

քաղաքէս, իւր մօրը ծանր հիւանդու-
թեան գոյծն հասնելուն պատճառաւ:

— Նախորդ ամսոյն 19 ին չորեքշաբ-
թի օրը Կարնոյ մէջ սաստիկ ձիւն եկեր
և շատ ցուրտ եղեր է:

— Յունաց Պատրիարքը Պուլլարաց
Էքզարքին և կղերին 30 օր պայմանա-
ժամ տուեր է՝ զալ և յունական եկե-
ղեցւոյ հնազանդելու համար, և որոշեր
է նշովել եթէ գարձեալ այս պայմանա-
ժամէն յետոյ անուղղայ և անդարձ գըտ-
նուին: Ընդունայն են յունաց Պատրի-
քին ճգունքն, որովհետեւ ամենայն ինչ
կատարեալ է:

— Նախորդ ամսոյն 3 ին Սնթէքիոյ
մէջ պատահած ուժգին գետնաշարժին
պատճառաւ՝ 1600 հոգի՝ քրիստոնեայ և
տաճիկ-մուսուլման 800 հոգի վերաւորուե-
ր են: Կործանեալ են 3800 տուն, 1300
խանութ, 4 մշկիթ, 1 յոյն եկեղեցի, 5
բաղնիք և 1 վանք: — Գետնաշարժը
տակաւին կշարունակէ յիշեալ քաղա-
քին մէջ:

— Դանուբի չրջակայ տեղեաց բնա-
կիւք աղօթքի կկենան անձրեւոյ համար,
որ շատ ժամանակէ հետեւ եկած չէ:

Մայրաքաղաքիս և գաւառաց վար-
րանաց կամ երեւելեաց տանց մէջ հա-
յերէն լեզուի դասախօսութեան, կամ
կառավարչութեան, և կամ եկեղեցա-
կան երաժշտութեան ուսուցման պատ-
րաստ մէկը կայ: Պէտք ունեցողին կներ-
կայանայ լրագրոյս տնօրինութեան միջո-
ցաւ:

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

Թիի Ա.

Պարբերական լրագրութեան հարկային կէնաց
կամ տարգը, երկուշիկ և երկուր կէնու առջիւն-
գիծերը:

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Բովանդակութիւն. — Անգին գոհար մը.
Հին ազգաց մէջ կենաց դարմանումը. Ստոյլ
ճնողը. Ամուսնութիւն. Կրթութիւն ման-
կանց. Բուռ. Մարմնամարդութիւն. Մորթի
մուքրութիւն. Բուռորա. Պոյա. Միախառն.
Քիթախտ. Ուտելիք. Խմելիք. Քորսէ և ու-
գելիք ըմպելիք երկու թշնամիք կենաց:

Դին 2 զուրուշ: Կը ծախուի գրավա-
ճառաց քով և Պարագան: Կեդրոնա-
տեղի՝ Պրէնկեան գրատունն ի Մէրճան:

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈԻՆՁԻ

1. Միայն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:
2. Տարեկան բաժանորդագրին է միայն երկու տը-
ծաթ մէջիս՝ կանխիկ վճարել թէ մայրաքաղաքիս և
իւր արտարձանաց և թէ գաւառաց համար:
3. Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան
ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ:
4. Հաւը 40 փարայ է, և կ'գտնուի ամեն Հայ
գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու
քով:
5. Ծանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի
համար: Աւելի աժան կըլլայ աւելի անգամներու հա-
մար:
6. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղ-
ղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Աւաճառեան, Ա. Պօլիս
Գիւլբըն խան վարի յարկ թիւ 26:

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ. Ս. ԱՒԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎԱԿԻ ԳԱՎԱՅԵԱՆ
4, ԳՈՂԻՍ ՎԵՐԵՐԵՐԻ ԽԱՆ ՎԱՐԻ ԵԱՄԿ ԹԻԻ 26